

Birgitta Åkerson

046-3595000

birgitta.akerson@lund.se

Vård- och omsorgsnämnden

Måltidsvänner för att minska undernäring och ensamhet bland äldre

Sammanfattning

I maj 2017 föreslogs i skrivelse införande av ett projekt kring måltidsvänner. Förslaget innebar att äldre, genom Volontärförmedlingen, ska kunna ansöka om en måltidsvän för gemensamma måltider på restaurang eller genom att mat hämtas till seniorsens hem. Kommunen skulle bjuda på måltidsvännens måltid.

Vård- och omsorgsnämnden beslutade 2017-12-13 § 102 att utreda förutsättningarna för att införa ett måltidslyft inom vård och omsorg och ta fram en projektplan och kostnadsberäkning för en lundamodell. Utifrån att den volontär som äter en fri måltid blir föremål för förmånsbeskattning bedömer förvaltningen dock inte att det är lämpligt att införa ett projekt med måltidsvän.

Beslutsunderlag

Vård- och omsorgsförvaltningens tjänsteskrivelse den 14 november 2017 dnr 2017/0277.

Tjänsteanteckning Skatteverkets svar 2018-11-09

Skatteverkets svar 2018-10-19

Vård- och omsorgsförvaltningens brev Skatteverket 2018-10-17

Vård- och omsorgsnämndens beslut den 13 december 2017, § 102 dnr 2017/0277.

Vård- och omsorgsförvaltningens tjänsteskrivelse 2017-11-14 dnr 2017/0277.

Liberalernas skrivelse 2017-05-09 dnr 2017/0277.

Barnets bästa

Beslutet bedöms inte påverka barn då ett projekt med måltidsvän skulle gälla äldre.

Konsekvenser för personer med funktionsnedsättning

Idag finns inte möjlighet till måltidsvän i Lunds kommun. Förslaget till beslut att inte inrätta projekt kring måltidsvän, bedöms därmed inte innebära någon förändring för de äldre personer med

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

funktionsnedsättning som i ett projekt skulle haft möjlighet till en måltidsvän.

Ärendet

Utredningsuppdrag

I maj 2017 föreslogs i skrivelse införande av ett projekt kring måltidsvännen.¹ Förslaget innebar att äldre, genom Volontärförmedlingen, ska kunna ansöka om en måltidsvän för gemensamma måltider på restaurang eller genom att mat hämtas till seniorens hem. Kommunen skulle bjuda på måltidsvännen måltid.

Vård- och omsorgsnämnden beslutade 2017-12-13 § 102 att utreda förutsättningarna för att införa ett måltidslyft inom vård och omsorg och ta fram en projektplan och kostnadsberäkning för en lundamodell.

Projektplanen skulle, förutom målsättning och syfte, omfatta budget och tidsplan för införandet av ett måltidslyft.

Idén måltidsvän

Idén om konceptet måltidsvän (spiseven) kommer ursprungligen från Danmark, där flera kommuner erbjuder äldre en spiseven.

Bakgrund mat i ordinärt boende

Vård- och omsorgsnämnden upphörde med matdistribution i ordinärt boende i Lunds kommun from 1 april 2012.²

Matdistributionen ersattes med en rad olika insatser. Den som bor i ordinärt boende kan idag få hjälp med maten på olika sätt. Insatserna är behovsanpassade.

För de som inte har så stora behov av insatser från hemvården, men ändå behöver något slags stöd när det gäller maten finns olika lösningar. Stödet kan innefatta uppmuntran att ta sig till en matservering där måltiden kan intas i gemenskap och det går även att vid behov få hjälp med ledsagning dit. Om äldre inte har beslut på ledsagning men ändå vill få sällskap till en restaurang kan möjligen volontärer hjälpa till. Det finns även möjlighet att själv beställa mat från en lokal restaurang som har utkörning.

De som har ett stort behov av hjälp erbjuds utifrån nämndens riktlinjer enligt SoL Insats för att bereda enklare måltider eller Insats för att bereda sammansatta måltider.

¹ Liberalernas skrivelse 2017-05-09

² Vård- och omsorgsnämndens beslut 2011-03-23 § 46

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

- Insats för att bereda enklare måltider³

Insats för att bereda enklare måltider innebär vanligen att värma mat och att duka fram/av. Hjälptillägga frukost/kvällsmat och eftermiddagskaffe.

Vid specifika behov, exempelvis vid matallergi, kan det vara aktuellt att koka ris, pasta, potatis samt skala grönsaker.

- Insats för att bereda sammansatta måltider⁴

Insats för att bereda sammansatta måltider erbjuds personer som på grund av fysiska, psykiska eller kognitiva funktionsnedsättningar har betydande svårigheter att klara sina vardagsrutiner, och där den enskilde har en önskan om delaktighet i matlagningssituationen och detta skulle ge den enskilde ökad livskvalitet. Med betydande svårigheter att klara sina vardagsrutiner menas att stöd utgår flera gånger i veckan. Stödet kan exempelvis ges av hemtjänsten eller anhöriga.

Lunchrestauranger för pensionärer i Lunds kommun

För närvarande finns tillgång till 5 lunchrestauranger för äldre i Lunds kommun. Mårtenslund, Nibblegården och Papegojelyckan. Vevrehemmet (Veberöd), Fästan (Södra Sandby), Därutöver är lunchrestaurangen på Solhem (Genarp) under reovering och beräknas vara klar i november 2019.⁵

2018 är priset för dagens lunch i kommunens restauranger 54 kr för de pensionärer som betalar kontant. För de pensionärer som betalar med kort/kupong kostar dagens lunch 41 kr. För anhöriga kostar dagens lunch 69 kr.⁶

Måltidsvän Kävlinge kommun

Måltidsvänner bedrevs som projekt i Kävlinge kommun under ett år och blev i april 2017 en permanent del av den förebyggande verksamheten för äldre.⁷

Som måltidsvän träffas en senior över 65 år (enda kriterium) och en volontär för en gemensam måltid en gång i veckan, antingen på någon av de kommunala seniorrestaurangerna eller hemma hos senioren som får matleverans till både sig själv och måltidsvännen. Att få en måltidsvän innebär ingen extra kostnad för senioren som

³ Vård- och omsorgsnämndens riktlinjer för insatser enligt SoL

⁴ Vård- och omsorgsnämndens riktlinjer för insatser enligt SoL

⁵ Lokalsamordnare 2018-10-25

⁶ www.lund.se

⁷ Voo tjänsteskrivelse 2017-11-14

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

bara betalar för sin portion. Måltidsvännens portion betalas av Kävlinge kommun.⁸

Kontakten mellan senior och måltidsvän sker via kommunens frivilligsamordnare.⁹ Kommunen lägger mycket kraft på att sammanföra rätt personer, och det bedöms vara orsaken till att kommunen lyckats så bra.¹⁰ Den ansvarige för frivilligverksamheten gör hembesök till senioren som vill ha måltidsvän, stämmer av intressen, mm. Den ansvarige för frivilligverksamheten har kännedom om alla volontärer och kan para ihop måltidsvän med senior utifrån bla personkemi. Vid det första mötet deltar måltidsvän, senior och den ansvarige för frivilligverksamhet tillsammans.¹¹

8-9 personer har en måltidsvän idag, antalet varierar. Kävlinge har fler volontärer än intresserade brukare. Samtliga utom en har valt att äta i kommunens restaurang istället för i hemmet. Restaurangbesöket gör att de kommer ut och det blir en händelse som upplevs positiv.

Om senioren har demens avgörs från fall till fall om det går att ha en måltidsvän, volontärer har ingen utbildning avseende personer med demens, men det kan finnas volontärer med undersköterskebakgrund.¹²

För att locka personer att delta hade Kävlinge information via hemtjänst och dagcentraler, annons i lokaltidning och information på hemsidan. Det är bestämt att biståndshandläggarna alltid ska ha med sig information om konceptet måltidsvän vid första mötet med äldre. (Det är dock informationsinsatser som det krävs omtag på.)¹³

Utifrån Kävlinges rapport om projektet måltidsvän 2017 skattas Kävlinge kommuns årskostnad för maten till ca 10 tkr/år inklusive moms.¹⁴

Måltidsvän Ängelholms kommun

Efter en projektperiod är verksamheten med måltidsvän nu permanent i Ängelholms kommun.

Äldre personer som är beviljade matdistribution har möjlighet att äta med en volontär måltidsvän en gång i veckan. Kommunen svarar för

⁸ Hemsida Kävlinge kommun 2018-08-22

⁹ Hemsida Kävlinge kommun 2018-08-22

¹⁰ Artikel DN 2018-05-24

¹¹ Samtal måltidsutvecklare Kävlinge 2018-10-18

¹² Samtal måltidsutvecklare Kävlinge 2018-10-18

¹³ Samtal måltidsutvecklare Kävlinge 2018-10-18

¹⁴ Måltidsvän rapport 2017-03-07

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

måltidsvännens matportion och ev reseersättning. Måltiden intas antingen hemma hos senioren eller på någon av äldreomsorgens restauranger. Volontärsamordnaren svarar för kontakten.¹⁵

I Ängelholms kommun finns möjlighet att beviljas matdistribution som innebär daglig hemleverans av en varm portion mat.¹⁶

Möjligheten att få en måltidsvän begränsas av att senioren

- a) har matdistribution i ordinärt boende(något undantag har dock gjorts).
- b) kan öppna dörren själv.

I Ängelholms kommun går måltidsvänner även till personer med demens, vilket har fungerat bra.

Ca åtta äldre i Ängelholm har en måltidsvän som de träffar regelbundet en gång i veckan. Erfarenheten är att måltidsvännerna når de ensamma. Även volontärerna tycker det är meningsfullt. En relation utvecklas. Det är mycket kring måltiden som är positivt, tex blir det roligare för den äldre att ta sig till restaurang eller att duka fint.¹⁷

I början informerades det om möjligheten till måltidsvän via tidningen och via information till pensionärsorganisationerna. Det är bra att vara tydlig med att det inte är mathjälp det är fråga om, senioren kan äta själv. En matchning har gjorts för att måltidsvännen ska klicka med den äldre. Anhörigkonsulenter och hemvårdsenheternas kontaktmän har varit bäst på hitta lämpliga brukare som har behov av en måltidsvän.¹⁸

Innan första gemensamma måltiden träffas brukarens kontaktman, enhetschefen för hemvården och samordnaren för måltidsvänsverksamheten för en avstämning. Innan genomförande underrättas också anhöriga.

Till första måltidstillfället följer brukarens kontaktman med och presenterar måltidsvännen. Efter första måltidstillfället kontaktar kontaktmannen brukaren och ser om brukaren vill fortsätta. Samordnaren kontaktar volontären för att ta reda på om volontären vill fortsätta med gemensamma måltider.¹⁹

¹⁵ Hemsida Ängelholms kommun 2018-10-16

¹⁶ Hemsida Ängelholms kommun 2018-10-16

¹⁷ Aktivitetsansvarig träffpunkter/Samordnare måltidsvän 2018-10-17

¹⁸ Aktivitetsansvarig träffpunkter/Samordnare måltidsvän 2018-10-17

¹⁹ Aktivitetsansvarig träffpunkter/Samordnare måltidsvän 2018-10-17

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

Måltidsvän Norrköping kommun

Ett projekt med måltidsvän ska genomföras i Norrköpings kommun mars 2018-juni 2019.

En äldre person över 67 år får regelbundet sällskap av en frivillig under en måltid. Seniorens och måltidsvännen kan träffas hemma hos senioren och laga mat tillsammans, på en av kommunens restauranger eller annan restaurang. Måltiderna förväntas äga rum minst en gång per månad. Ersättning ges till måltidsvännen för måltiden och för eventuella resor. Det krävs inget biståndsbeslut från kommunen.²⁰

Inriktningen är att den som vill ha en måltidsvän ska kunna få det antingen genom att gå på restaurang eller genom att laga mat i hemmet. (Tanken har inte varit att använda sig av den matdistribution till ordinärt boende som kan beviljas av kommunen.) Hitintills har det dock inte från seniorernas sida funnits större intresse av matlagning i hemmet utan istället har intresset varit riktat mot att äta måltiden på en av kommunens restauranger.

Frivilligverksamheten i Norrköpings kommun drivs av en förening. Projektet är ett samarbete utifrån avtal mellan kommunen, Röda korset och frivilligcentralen (som drivs av en förening, men där frivilligsamordnaren är anställd av kommunen). Den som vill vara måltidsvän erbjuds samma utbildning och coachning som kommunens övriga volontärer.

Norrköping kommuns erfarenhet på denna korta tid är att det var lätt att få tag på frivilliga men svårt att få någon äldre att vilja ha en måltidsvän. Senaste 2 veckorna har dock 5-6 personer, efter ett riktat informationsutskick, hört av sig om att de vill ha en måltidsvän. Gensvaret efter att tidningarna skrivit om projektet blev var positivt med nya volontärer men inte från seniorer att vilja ha en måltidsvän. Efter riktat informationsutskick har nu gjorts till de seniorer som tidigare använt sig av volontärer för andra aktiviteter har nyligen gjorts, vilket gav viss respons. Då intresset för att laga mat i hemmet inte väckt intresse ändras huvudinriktningen i informationen från matlagning i hemmet till att måltiden kan intas på kommunens restaurang för seniorer/annan restaurang.²¹

Då det i Norrköping kommun är det inte kommunen utan en förening som driver frivilligverksamheten och samordnar verksamheten kring måltidsvän utifrån avtal med kommunen. Ersättningen betalas därmed inte ut av kommunen utan av föreningen.²²

²⁰ Hemsida Norrköpings kommun 2018-10-16

²¹ Samordnare frivilligcentralen 2018-10-25

²² Utredare Norrköping 2018-10-26

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

Utredning pågår kring ersättning måltidsvän Göteborgs stad

Kommunfullmäktige i Göteborgs stad²³ har maj 2018 gett kommunstyrelsen i uppdrag att utreda vilka skattetekniska lösningar som behövs för att finansiera måltidsvänners ersättning. Därefter har fullmäktige beslutat att stadsdelsnämnderna i Göteborgs stad får i uppdrag inleda projektet måltidsvännar.²⁴

Vid kontakt med stadsledningskontoret 2018-10-24 har stadsledningskontoret i Göteborgs stad ännu inte kunnat hitta en lösning som gör att måltidsvännen, utifrån stadsledningskontorets bedömning, kan undgå förmånsbeskattning (utredning pågår). De har därmed ännu inte startat något projekt gällande måltidsvän i Göteborgs stad.²⁵

Fri måltid till måltidsvän föremål för förmånsbeskattning?

I Danmark fastslog Skatterådet att spisevenner inte ska beskattas för den måltid de äter. Enligt en tidningsartikel väntade flera kommuner i Danmark med att införa konceptet Spiseven till dess att klartecken getts från Skatterådet om att måltidsvännens fria måltid ej var föremål för förmånsbeskattning.²⁶

Vård- och omsorgsförvaltningen har ställt frågan om eventuell förmånsbeskattning till Skatteverket. Skatteverket har på förvaltningens frågeställning svarat att måltidsvännen blir föremål för förmånsskatt för fria måltider om värdet för fria måltider överstiger 100 kr under året. Det är att betrakta som en form av lön även om det inte finns något anställningsförhållande.²⁷ Förmånen 2018 för en fri lunch eller middag är 94 kr, som sedan beskattas 30 % eller 50 % beroende på personens inkomst.²⁸

Då kommunen sett problem med att volontären kan bli föremål för förmånsbeskattning har **Ängelholms kommun** valt att finansiera måltidsvännernas måltider via stiftelsemedel som kommunen fått som gåva, vilket Ängelholms kommun bedömer gör att måltidsvännen inte föremål för förmånsbeskattning.²⁹

²³ Kommunfullmäktige Göteborgs stad 2018-05-17 § 20

²⁴ Kommunfullmäktige Göteborgs stad 2018-05-17 § 20

²⁵ Tel Planeringsledare stadsledningskontoret Göteborgs stad 2018-10-24

²⁶ www.kk.dk/nyheder/spisevenner 2013-06-17

²⁷ Skatteverkets svar 2018-10-19, 2018-10-09

²⁸ Brev Skatteverket 2018-10-19

²⁹ HR-chef Ängelholms kommun 2018-10-18

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

Kävlinge kommun har gjort bedömningen att måltiden till måltidsvännen inte är tal om lön utan snarare en form av bistånd, går dock inte att säga med säkerhet utan en rättslig prövning. Kävlinge kommun har valt att inte ta frågan vidare då det för Kävlinge är en ringa omfattning.³⁰

I **Norrköping kommun** är det inte kommunen utan en förening som driver frivilligverksamheten. (Frivilligsamordnaren är dock anställd av kommunen.) Kommunen har skrivit avtal med Frivilligcentralen (förening) och Röda korset som utför verksamheten utifrån avtal. Ersättningen betalas därmed inte ut av kommunen utan av föreningen och därmed har Norrköpings kommun bedömt att måltidsvännen inte blir föremål för förmånsbeskattning.³¹

Göteborgs stad utreder frågan om fri måltid på något sätt kan ges till måltidsvän utan att personen blir föremål för förmånsbeskattning. Vid kontakt med stadsledningskontoret 2018-10-24 (frågan utreddes fortfarande) har stadsledningskontoret i Göteborgs stad ännu inte kunnat hitta en lösning som gör att måltidsvännen, utifrån stadsledningskontorets bedömning, kan undgå förmånsbeskattning.³²

Hantering kostnader volontärverksamheten, vård- och omsorgsförvaltningen i Lund

Idag är Volontärverksamheten för äldre i Lund noga med att senioren svarar för alla kostnader om man är ute.

Volontärverksamheten idag har ingen kontanthantering, det är inget man önskar införa. Senioren eller volontären själv betalar kostnader för fika eller aktiviteter i samband med volontärverksamhet. Det enda som förvaltningen betalar är busskostnader om volontär åker från centrala Lund till öster (eller omvänt) för att vara volontär-då får volontären låna Jojokort för bussresa.³³

Förvaltningens bedömning

Förutsättningar eventuellt projekt

Lund har till skillnad från många andra kommuner stor andel yngre volontärer som är studenter. Förvaltningen bedömer att det inte bör finnas en begränsning av ålder på att måltidsvännen ska vara över en

³⁰ Ekonomichef Kävlinge mail 2018-06-07

³¹ Utredare Norrköping 2018-10-26

³² Tel Planeringsledare stadsledningskontoret Göteborgs stad 2018-10-24

³³ Enhetschef träffpunktsverksamhet 2018-11-05

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

viss ålder. Erfarenheten visar att det är uppskattat av Lunds seniorer att Lund har yngre volontärer.³⁴

Till skillnad från de kommuner som infört måltidsvän som förvaltningen har varit i kontakt med³⁵, så har Lunds kommun inte matdistribution till ordinärt boende. Då Lunds kommun inte tillagar färdiglagad mat i enportionsförpackning, annat än vid allergi eller behov av konsistensanpassning, finns inte tillgång till färdiglagad mat som personer i ordinärt boende och volontärer kan värma för att inta i hemmet. Volontärerna bedöms ej kunna ansvara för att ta hem mat till senioren från kommunens restaurang som ska hålla värmen ur matsäkerhetssynpunkt. Förvaltningen bedömer därmed att möjligheten att få en måltidsvän kan avse måltid vid någon av kommunens restauranger för pensionärer. Om det skulle vara möjligt att besöka vilken restaurang som helst i kommunen bedömer förvaltningen att administrationen kring hantering av ersättning till måltidsvän skulle bli för omfattande att hantera.

För att inte de som ändå går ut och äter på restaurang och träffar vänner redan idag ska omfattas bedöms det finnas behov av viss avgränsning av målgruppen. De seniorer som kan få en måltidsvän bör därmed begränsas till personer över 65 år med någon form av hemtjänstinsats.

Volontärer ska ej överta hemvårdens arbetsuppgifter. Kommunen kan därmed ej lägga ansvar på volontär att följa senioren till restaurangen. Senioren ska därmed enligt förvaltningens bedömning kunna ta sig till kommunens restaurang själv eller med hjälp av ledsagare.

Förmånsbeskattning fri måltid

Andra kommuner som förvaltningen har kontaktat har inte utgått från att måltidsvännen blir föremål för förmånsbeskattning, de har enligt ovan utifrån sina lösningar utgått från att måltiden är fri för måltidsvännen. Förvaltningen bedömer emellertid att det är viktigt att klarlägga att volontären inte får en kostnad genom förmånsbeskattning för måltiden som måltidsvän.

Enligt en tidningsartikel från 2013 väntade flera kommuner i Danmark med att införa konceptet Spiseven till dess att klartecken gavs från Skatterådet i Danmark om att måltidsvännens fria måltid ej var föremål för förmånsbeskattning.³⁶ Skatteverket har enligt ovan

³⁴ Enhetschef träffpunktverksamhet 2018-11-05

³⁵ Kävlinge kommun, Ängelholm kommun, Norrköping kommun,

³⁶ www.kk.dk/nyheder/spisevenner 2013-06-17

2018-11-09

Diarienummer

VOO 2017/0277

på förvaltningens frågeställning svarat att måltidsvännen blir föremål för förmånsskatt för den fria måltiden.³⁷ Förvaltningen svårt att se att kommunen ska begära att volontärer ska betala för att göra en insats.

Sammanfattande bedömning

Förvaltningen bedömer därmed att det skulle vara positivt för brukare i hemvården att ha möjlighet att ha en måltidsvän och att förutsättningarna för att bedriva ett projekt med måltidsvän finns inom vård- och omsorgsförvaltningen. Utifrån att den volontär som äter en fri måltid blir föremål för förmånsbeskattning bedömer förvaltningen dock inte att det är lämpligt att införa ett projekt med måltidsvän. Om Skatteverkets regler skall ändras bedömer dock förvaltningen att det vore positivt med ett införande av ett projekt med måltidsvän.

Förvaltningens förslag till beslut

Vård- och omsorgsnämnden föreslås besluta

att utifrån tjänsteskrivelse 2018-11-14 betrakta utredningsuppdraget som slutfört

Anna Borgius
Vård- och omsorgsdirektör

Birgitta Åkerson
Projektledare

Beslut expedieras till:
Akten

³⁷ Skatteverkets svar 2018-10-19, 2018-10-09